Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle ja valtiovarainvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019 (HE 123/2018 vp)

1 Johdanto

Kela kiinnittää huomiota erityisesti valtion talousarvioesityksessä (momentti 33.10.60) esitettyyn Kelan toimintakulujen valtionosuuden määrään (366,36 milj. euroa), joka on merkittävästi alle Kelan esittämän tason. Valtioneuvoston vuodelle 2019 antamassa valtion talousarvioesityksessä Kelan toimintakulujen valtionosuuksiin myönnetty määrä tarkoittaisi käytännössä sitä, että Kelan toimintakulujen tulisi ensi vuonna olla pienemmät kuin kuluvan vuoden arvioidut toimintakulut. Kelalle on kuitenkin tulossa vuonna 2019 uusia tehtäviä ja tämän lisäksi Kelan on jo ensi vuonna tehtävä valmistavia toimenpiteitä Kelalle tulevina vuosina tulevien tehtävien johdosta.

Mikäli Kelan vuonna 2019 toimintakulujen valtionosuuden määrä valtion talousarviossa jää alle Kelan esittämän tason (389 milj. euroa), niin Kelan etuuskäsittelyn ja asiakaspalvelun palvelutaso ja -kyky vaarantuvat. Riski kohdistuu erityisesti perustoimeentulotuen täytäntöönpanoon: on mahdollista, ettei Kela pysty vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin ja lainsäätäjän asettamiin vaatimuksiin säädetyn määräajan puitteissa.

Lausunnon luvussa 2 todetaan etuuskuluarvioiden taustalla oleva yleinen taloustilanne. Luvussa 3 käydään läpi Kelan kokonaiskulut ja tuotot. Kelan toimintakuluja käsitellään luvussa 4 ja Kelan työmäärää keskeisesti määrittäviä työttömyysetuuksia, yleistä asumistukea ja perustoimeentulotukea luvussa 5. Talousarviossa esitetyt muutokset Kelan etuuksiin on lueteltu luvussa 6. Sote- ja maakuntauudistuksen vaikutuksista Kelan toimintaan on kerrottu luvussa 7.

2 Yleinen taloustilanne

Korkeasuhdanne maailmantaloudessa jatkuu, mutta nopein kasvunvaihe on jo takana. Etenkin Euroopassa on merkkejä talouskasvun hidastumisesta. Suomen talouskasvun arvioidaan hidastuvan kuluvan vuoden 3,0 prosentista 1,7 prosenttiin vuonna 2019. Merkittävin yksittäinen talouskasvua hidastava tekijä on rakennusinvestointien supistuminen.

Yksityisen kulutuksen kasvua Suomessa tukee ansiotason nousun lisäksi työllisyyden koheneminen. Työllisten määrä on noussut korkealla tasolle ja vahvana jatkuva talouskasvu edelleen tukee työllisyyden kasvua. Työllisyysaste nousee yli 72 prosenttiin vuonna 2019 ja työttömyysasteen arvioidaan alenevan 6,9 prosenttiin.

Kela
PL 450, 00056 Kela
Puhelin 020 634 11
etunimi.sukunimi@kela.fi

FPA
PB 450, 00056 FPA
Telefon 020 634 11
fornamn.efternamn@fpa.fi

www.kela.fi | www.fpa.fi

Taloustilanteen kohentuminen heijastuu Kelan eri etuuksiin, niiden rahoitukseen ja toimeenpanoon.

VM:n kokonaistaloudelliset ennusteet syyskuu 2018	2016	2017	2018	2019
BKT, määrän muutos, %	2,5	2,8	3,0	1,7
Työttömyysaste, %	8,8	8,6	7,4	6,9
Palkkasumman muutos, %	1,4	2,2	4,2	3,5
Inflaatio, %	0,4	0,7	1,1	1,4

3 Kelan hoitama sosiaaliturva ja sen rahoitus

Kela on ottanut lausunnossaan huomioon hallituksen päättämät toimenpiteet ja niiden arvioidut vaikutukset samalla tavoin kuin talousarvioesityksessä on tehty.

Palkkasumma-arvioiden noustessa myös kilpailukykysopimuksen mukaisen työnantajan sairausvakuutusmaksun alennuksen ja palkansaajien päivärahamaksun korotuksen euromääräiset arvot kasvavat. Koska valtio kompensoi palkansaajille päivärahamaksun korotuksen vaikutuksen sairaanhoitovakuutuksessa, myös valtion rahoitusosuus sairaanhoitovakuutukseen kasvaa palkkasumman noustessa.

Kelan kulut ja tuotot

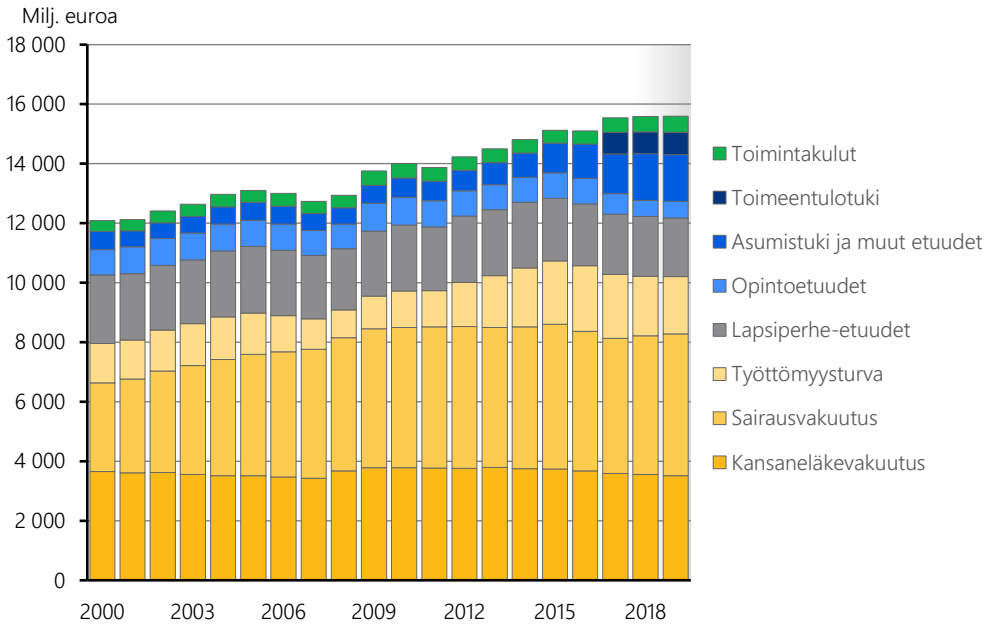
Kelan etuuksien ja toimintakulujen kokonaismäärä oli vuoden 2017 tilinpäätöksen mukaan 15,3 mrd. euroa. Kokonaiskuluista katettiin vakuutettujen ja työnantajien sairausvakuutusmaksuilla noin 19 %, valtionosuuksilla noin 75 % ja kuntien suorituksilla noin 6 %. Toimintakulujen määrä oli 479 milj. euroa ja osuus etuusrahastojen kokonaiskuluista 3,1 %. Vuonna 2018 Kelan kokonaiskulujen arvioidaan olevan 15,6 mrd. euroa. Kasvua vuodesta 2017 on arviolta 1,4 %. Vuonna 2018 toimintakulujen määräksi arvioidaan noin 519 milj. euroa, joka on 3,3 % etuusrahastojen kokonaiskuluista. Vuonna 2019 kokonaiskulujen arvioidaan kasvavan 15,8 mrd. euroon (1,4 % kasvua). Toimintakulujen arvioidaan olevan vuonna 2019 noin 542 milj. euroa, joka on 3,4 % etuusrahastojen kokonaiskuluista.

Kela on kuluvan vuoden elokuussa tarkistanut sosiaali- ja terveysministeriön pyynnöstä meno- ja tuloarvionsa vuosille 2018–2019 valtiovarainministeriön talousennusteiden ja tapahtuneen kehityksen perusteella. Tulevaan sote- ja maakuntauudistukseen valmistautumisen vaikutuksia Kelan rahoitukseen ei ole näissä laskelmissa sisällytetty arvioihin.

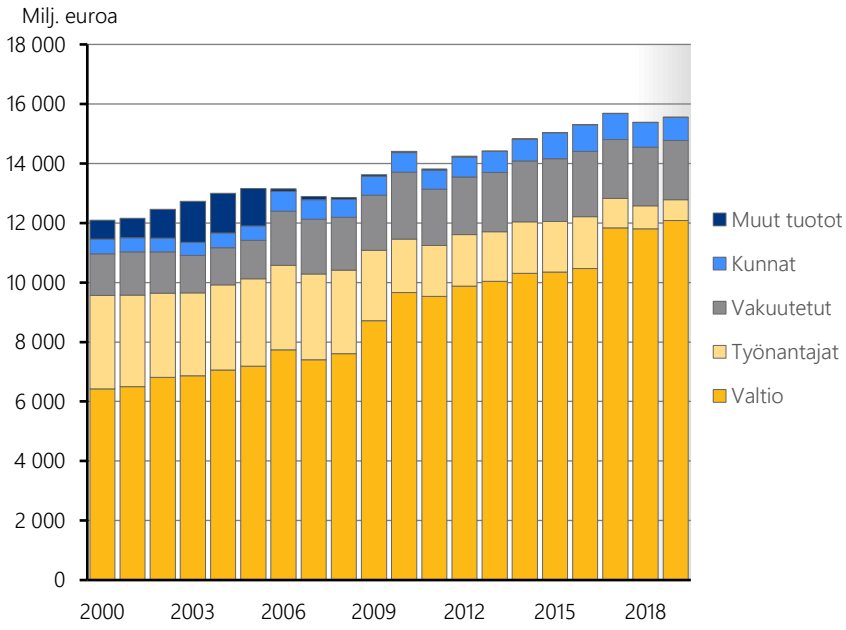
Alla olevissa kuvissa on esitetty Kelan kulut ja tuotot vuosilta 2000–2019. Työttömyystilanteen helpottuminen ja esimerkiksi indeksijäädytys laskevat Kelan kuluja ennustekaudella. Toisaalta panostukset eräisiin etuuksiin korottavat kuluja. Reaalisesti kokonaiskulut vuosina 2018–2019 pysyvät vuoden 2017 tasolla.

Kilpailukykysopimuksen ja toimeentulotuen siirron myötä valtion osuus tuotoista on noin 77–78 % vuosina 2018–2019.

Kuva 1. Kelan kulut etuuslajeittain 2000-2019 vuoden 2018 hintatasossa

Kuva 2. Kelan tuotot 2000-2019 vuoden 2018 hintatasossa

4 Kelan toimintakulut ja niiden rahoitus

Valtioneuvoston vuodelle 2019 antamassa valtion talousarvioesityksen mukainen (momentti 33.10.60) Kelan toimintakulujen valtionosuuden määrä on 366,36 milj. euroa. Ehdotettu valtionosuuden määrä tarkoittaa käytännössä sitä, että Kelan toimintakulut olisivat vuonna 2019 pienemmät kuin vuoden 2018 arvioidut toimintakulut.

Kelan näkemyksen mukaan valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2019 oleva Kelan toimintakulujen valtionosuuden määrä ei ole riittävä. Esimerkiksi jo sovitut TES-vaikutukset nostavat vuoden 2019 kulut yli vuoden 2018 kulujen, vaikka mikään muu ei muuttuisi. Kelalle on myös tulossa vuonna 2019 uusia tehtäviä ja lisäksi Kelan on jo ensi vuonna tehtävä valmistavia toimenpiteitä Kelalle vuoden 2020 jälkeen alkavien tehtävien johdosta.

Kelan arvion mukaan toimintakuluihin vuonna 2019 tarvittavan valtionosuuden määrä on 389,0 milj. euroa, jotta Kelan etuuskäsittelyn ja asiakaspalvelun palvelutaso ja -kyky voidaan turvata vaaditulla tasolla.

Vuonna 2019 Kelan toimintakulut ilman toimihenkilöeläkevastuun katteeksi tehtäviä osakesiirtoja Kelan eläkevastuurahastoon ovat viimeisimpien arvioiden mukaan noin 23 milj. euroa suuremmat kuin vuonna 2018 (v. 2018: 518,6 milj. ja v. 2019: 541,9 milj.).

Perustoimeentulotuen työmäärän kasvun vaikutukset

Perustoimeentulotuen myötä Kelalle tuli kokonaan uusi asiakasryhmä, jonka kyky hoitaa asioitaan on puutteellinen ja yhteydenottojen määrä asiakasta kohden on huomattavan suuri. Tämä näkyy lisääntyneinä yhteydenottomäärinä erityisesti pääkaupunkiseudulla ja kasvukeskuksissa.

Toiminnan sujuvuutta on jatkuvasti pystytty parantamaan. Opiskelijoiden siirto yleisen asumistuen piiriin, hyvä työllisyyskehitys ja Kelan johdonmukainen ja valtakunnallinen etuuskäsittely on johtanut siihen, että saajakotitalouksien ja etuusmenojen määrä on kääntynyt laskuun. Kelan työmäärä on kuitenkin kasvanut suuren hakemusmäärän vuoksi vuoden 2018 aikana. Tammikuusta syyskuuhun 2018 saapuneiden hakemusten määrä on kasvanut +10,6 % verrattuna edelliseen vuoteen (kts. taulukko alla). Myös työttömyysturvan aktiivimallin käyttöönotto on vaikuttanut perustoimeentulotuen hakemusmäärien kasvuun. Uusista hakemuksista hylätään tällä hetkellä reilusti yli 40 %.

Hakemusmäärien suuret ja nopeat muutokset edellyttävät Kelassa riittävää varautumista ja henkilökuntaa, jotta perustoimeentulotuen päätökset pystytään

antamaan lakisääteisessä 7 päivän ajassa. Kelalla ei ole mahdollisuutta vähentää toimeentulotuen henkilöstön määrää ennen kuin automaation astetta saadaan lisättyä.

Perustoimeentulotuen Kelan etuuskulut ja hakemukset kuukausittain 2017 ja 2018

	Etuuskulut, milj. euroa			Hakemukset, kpl		
Kuukausi	**2017**	**2018**	**Muutos**	**2017**	**2018**	**Muutos**
Tammikuu*	37,1	55,9	50,6 %	143 246	148 759	3,8 %
Helmikuu*	53,4	60,6	13,5 %	130 063	130 230	0,1 %
Maaliskuu*	62,4	61,2	-1,9 %	131 881	141 265	7,1 %
Huhtikuu	66,6	62,2	-6,6 %	111 937	140 638	25,6 %
Toukokuu	66,7	62,6	-6,2 %	143 649	158 840	10,6 %
Kesäkuu	76,8	68,4	-10,9 %	130 108	146 115	12,3 %
Heinäkuu	73,6	67,6	-8,3 %	118 749	141 268	19,0 %
Elokuu	64,4	62,7	-2,7 %	134 341	147 771	10,0 %
Syyskuu	58,4	56,4	-3,5 %	128 556	139 651	8,6 %
Yhteensä	**559,4**	**557,4**	**-0,3 %**	**1 172 530**	**1 294 537**	**10,4 %**

* Kuukaudet ovat vertailukelpoisia huhtikuusta 2017 alkaen, jolloin Kela on maksanut perustoimeentulotuen kokonaisuudessaan

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ratkaisuissaan kiinnittänyt huomioita siihen, että Kelan tulee ratkaista hakemukset ja oikaisuvaatimukset lakisääteisessä käsittelyajassa sekä vastata asiakkaiden yhteydenottoihin puhelimessa viivytyksettä.

Mikäli toimintakulujen valtionosuuden määrä valtion talousarviossa jää alle Kelan esittämän tason, niin riskinä on kevään 2017 tilanteen toistuminen, jolloin Kela ei pystynyt vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin ja lainsäätäjän asettamiin vaatimuksiin määräajan puitteissa. Merkittävä osa Kelan esityksen ja valtion talousarvioesityksen välisestä erosta johtuu perustoimeentulotuen toimeenpanossa tarvittavasta resurssista.

Työttömyysturvan aktiivimallin vaikutukset

Työttömyysturvalain aktiivimallia koskeva lainmuutos (28.12.2017/1138) tuli voimaan 1.1.2018. Aktiivimallin toimeenpanosta vastaavat Kela ja työttömyyskassat. Aktiivimalli aiheuttaa Kelassa lisätyötä sekä asiakaspalvelussa että ratkaisutyössä. Aktiivimalli laajensi merkittävästi selvitystarvetta työttömyysturvan toimeenpanossa. Työttömyysetuuden saajien aktiivisuuden puutteen vuoksi alennettu työttömyysetuus aiheuttaa perustoimeentulotukea saavien työttömien tukeen tarkistuksia perustoimeentulotukiasioiden käsittelyn yhteydessä. Kelan arvion mukaan aktiivimallin kasvaneen työmäärän aiheuttama pysyvä lisäys toimintamenoihin on vuonna 2018 noin 8 miljoonaa euroa.

Aktiivimalliin suunnitellut muutokset tulevat lisäämään Kelan työmäärää, mutta Kela ei pysty saatavilla olevilla tiedoilla arvioimaan muutosten henkilötyövuosivaikutuksia.

Suunniteltuja muutoksia ei ole huomioitu Kelan rahoituslaskelmissa eikä valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2019.

Kelaan siirtyvät muut työttömyysturvan tehtävät

Vuoden 2021 alussa ELY-keskuksilta ja TE-toimistoilta Kelaan suunnitellusti siirtyvät työttömyysturvaan liittyvät tehtävät aiheuttavat järjestelmäkehitystyötä jo vuodesta 2018 alkaen. Työttömyysturvan tehtävien siirto edellyttää Kelalta valmiuksia selvittää, käsitellä ja tehdä päätöksiä hakijan oikeudesta työttömyysturvaan sellaisilta osin, jotka nykyisin saadaan valmiina työvoimapoliittisella lausunnolla. Tietojärjestelmätyön kokonaiskustannusarvio on tällä hetkellä 4,5 miljoonaa euroa, josta vuodelle 2019 kohdistuu 2 milj. euroa (0,5 milj. euroa v. 2018/2 milj. euroa v. 2019/2 milj. euroa v. 2020).

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestäminen

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestäminen siirtyy vuodesta 2021 alkaen Kansaneläkelaitoksen tehtäväksi. Tämän hetken arvion mukaan tämä ei lisää Kelan toimintakuluja merkittävästi. Arvio pysyvistä kustannuksista HE:ssä 145/2018 vp. on n. 0,7 milj. euroa per vuosi. ICT-järjestelmien suunnittelu on käynnistynyt vuonna 2018 ja jatkuu vuonna 2019.

Kuntoutus

Kuntoutuksen työmäärä on kasvanut vuoden 2018 aikana, minkä johdosta kuntoutushakemusten käsittely on ruuhkautunut, vaikka alkuvuoden aikana kuntoutuspäätöksiä on tehty lähes 9 000 enemmän kuin viime vuoden vastaavana aikana. Työmäärää kasvattavat työkykyprosessin tehostuminen ja asiakkaiden ohjautuminen kuntoutukseen, erilaiset hankkeet (mm. Lape- ja Ote-hankkeet), TYP-toiminta sekä ohjaamotyön lisääntyminen. Työmäärä tulee edelleen kasvamaan, kun NEET-nuorten (Not in Employment, Education or Training) palvelut alkavat vuonna 2019 ja nuorten asioita tulee käsiteltäväksi ilman hakemusta ja terveydenhuollon selvitystä. Kaikki NEET-nuoret tullaan haastattelemaan. Heidän tilanteensa vaatii uudenlaista selvittelyä, koska lääkärinlausuntoa ei ole käytettävissä. Yhden nuoren haastatteluun kuluu arviolta 60–90 minuuttia. Työmäärän kasvu vuosina 2018 ja 2019 on arviolta 15–20 htv:tä ja kustannusarvio vuodelle 2019 on noin 1,2 milj. euroa.

Kelan toimitilaomaisuus

Asiantuntija-arvioiden mukaan merkittävä osa Kelan toimitiloista on ikänsä puolesta peruskorjauksen tarpeessa joko suunnittelukaudella tai seuraavan 10 vuoden kuluessa. Kelan nykyiset tilat ovat pääosin edelleen 1970–1990-lukujen mukaisessa kunnossa.

Peruskorjaukset ovat välttämättömiä myös tilojen toiminnallisuuden ja tehokkaan sekä turvallisen tilankäytön parantamiseksi ja ylläpitämiseksi.

Kelan toimihenkilömäärä on kasvanut merkittävästi vuodesta 2016. Toimitilojen määrä ei kuitenkaan ole kasvanut samassa suhteessa, vaan tilankäyttöä on tehostettu. Uusien toimihenkilöiden työpisteet on toteutettu pääosin tiivistämällä nykyisten tilaratkaisujen tilankäyttöä. Tämä on johtanut siihen, että osa työpisteistä on sekä teknisesti että toiminnallisesti haastavia. Ikääntyneiden toimitalojen talotekniikka ei pysty vastaamaan kasvaneen käyttäjämäärän tuomaan kapasiteetin tarpeeseen. Myös työterveyshuolto on kiinnittänyt huomioita toimitilojen turvallisuuteen ja terveellisyyteen. Joustonvaraa ei tilojen nykyisessä kunnossa enää ole.

Uudet toimistoverkon ylläpidon kriteerit sekä Etuuspalvelujen toimitilalinjaukset vaikuttavat tulevina vuosina Kelan palvelupiste- ja toimitilaverkkoon ja sitä kautta myös Kelan toimitilakustannuksiin. Asiakaspalvelun ja ratkaisutoiminnan keskittäminen mahdollistaa luopumisen osasta toimitiloja ja panostusten kohdentamisen erityisesti niihin tiloihin, joita tarvitaan Kelan käytössä pitemmällä aikavälillä.

Kelan toimitilakustannukset tulevat tulevina vuosina väistämättä kasvattamaan Kelan etuusrahastojen toimintakuluja, mutta tulevaisuudessa tehostunut tilankäyttö puolestaan vaikuttaa päinvastoin. Tilojen peruskorjausten toimintamenoja lisäävä vaikutus vuonna 2019 on arviolta noin 3 milj. euroa.

5 Työttömyysturva, asumistuki ja toimeentulotuki

Työttömän perusturva, yleinen asumistuki ja vuodesta 2017 alkaen perustoimeentulotuki ovat Kelan työmäärän kannalta keskeisiä etuuksia. Suhdanteiden vaikutus etuuksien tarpeeseen sekä etuuslainsäädännön kautta tulevat muutokset vaikuttavat kyseisten etuuksien kuluihin, mutta myös merkittävällä tavalla etuuksien toimeenpanoon ja sitä kautta Kelan toimintakuluihin.

Valtiovarainministeriön oletuksen mukaan työttömyysaste jatkaa laskuaan vuoteen 2022 saakka. Työttömien työnhakijoiden ja työttömyysturvaetuuksien saajien määrien oletettu kehitys ilmenee kuvasta 3. Työttömien työnhakijoiden samoin kuin ansio- ja peruspäivärahan saajien määrä kääntyi laskuun vuonna 2016. Työllisyystilanteen parantuminen näkyy jo työmarkkinatuen saajamäärien laskuna, tosin vuoden 2016 alusta voimaan tuleen työttömyysturvan päivärahojen enimmäisaikaoikeuden lyhentäminen siirtää vuoden 2018 loppupuoliskosta alkaen etuuden saajia peruspäivärahalta ja ansiopäivärahalta työmarkkinatuelle. Työmarkkinatuen kokonaismenot ovat arviolta 1760 milj. euroa ja peruspäivärahan 240 milj. euroa vuonna 2018 ja vastaavasti 1740 milj. euroa ja 205 milj. euroa vuonna 2019.

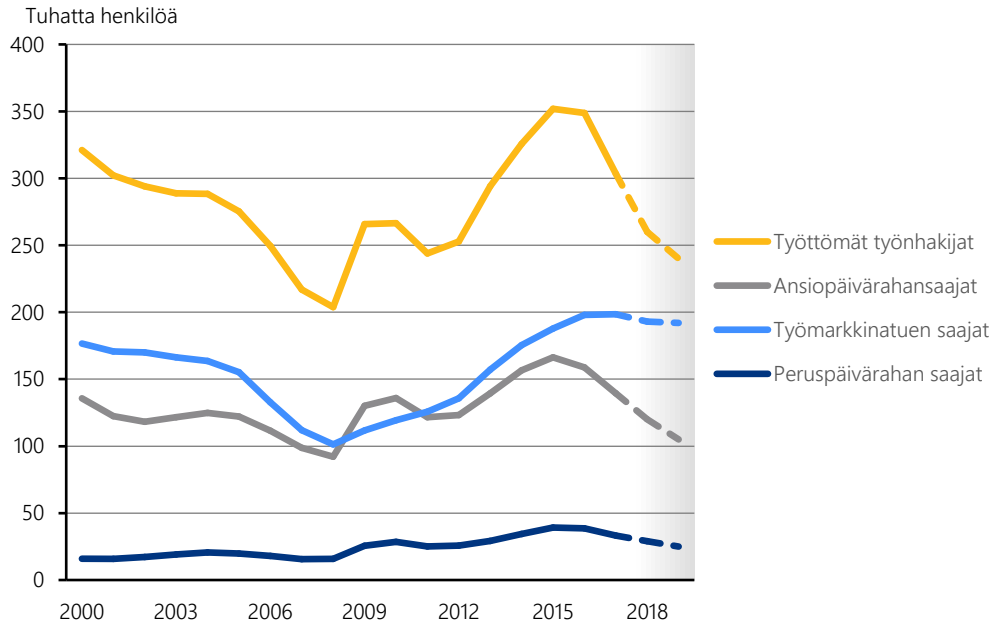
Opintotuen asumislisän siirto yleiseen asumistukeen on kasvattanut asumistuen kuluja siten, että kulut ovat arviolta 1 500 milj. euroa vuonna 2018 ja 1 530 milj. euroa vuonna

2019. Työttömyystilanteen parantuminen kuitenkin vähentää vähitellen myös asumistukea saavien ruokakuntien määrä (kuva 4).

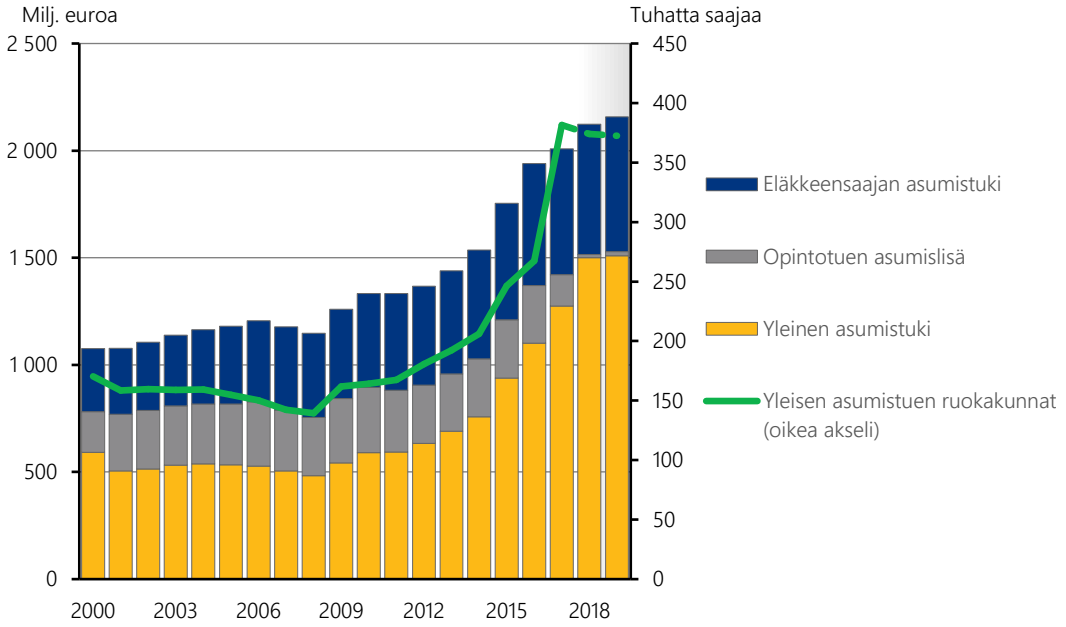
Vuonna 2017 Kela hoiti perustoimeentulotukea ensimmäistä vuottaan. STM:n rahoittaman perustoimeentulotuen osan nettokulut olivat noin 699 milj. euroa, missä oli kasvua noin 80 milj. euroa vuoteen 2016 verrattuna. Kelan lisäksi tammi-maaliskuussa 2017 kunnat maksoivat perustoimeentulotukea vielä noin 20 milj. euroa. Toimeentulotuen alikäytön purkautuminen lienee havaitun kasvun merkittävin yksittäinen selittävä tekijä. Etuuden sisältöön tehtiin muitakin muutoksia vuodelle 2017, osa aiemmin täydentävään toimeentulotukeen kuuluneista osista siirrettiin maksettavaksi perustoimeentulotuen puolelta, ja samalla toimeentulotuen perusosaan tehtiin kansaneläkeindeksin leikkauksen kompensoinut tasokorotus. Normaaliin tapaan myös muut taloudellisen tilanteen muutokset ja ensisijaisten etuuksien leikkaukset ovat vaikuttaneet saajamääriin ja etuuskuluun vuosien 2016 ja 2017 välillä.

Yleinen työllisyystilanteen parantuminen heijastuu tulevina vuosina työttömyysturva-etuuksien ohella vähitellen myös yleisen asumistuen ja perustoimeentulotuen saajamääriin, ja tätä kautta Kelassa tehtävän ratkaisutyön määrään (kuva 5).

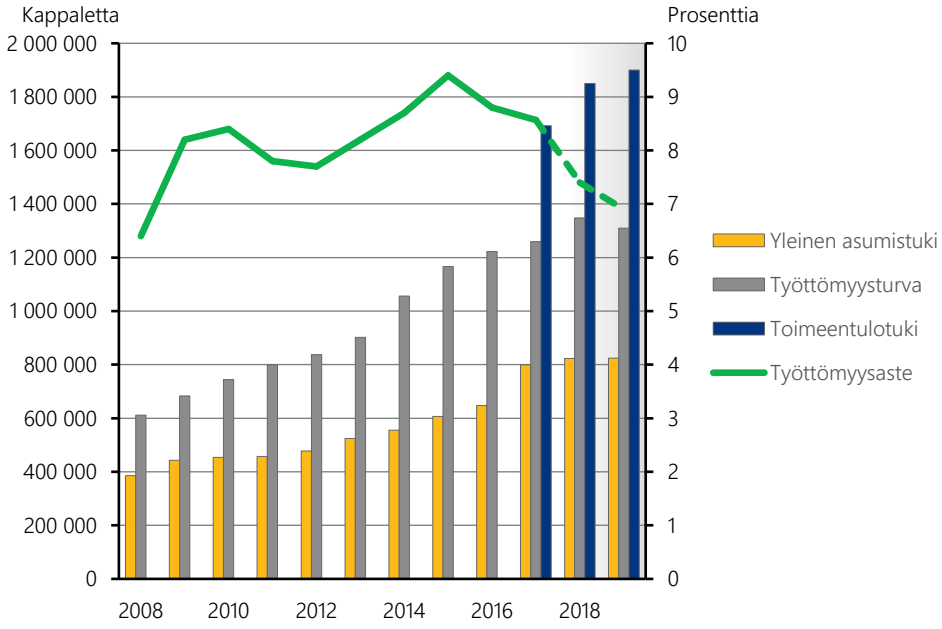
Kuva 3. Työttömät työnhakijat ja työttömyysturvaetuuksien saajat 2000–2019

Kuva 4. Asumisen tuet vuoden 2018 hintatasossa ja yleistä asumistukea saavat ruokakunnat 2000–2019

Kuva 5. Perustoimeentulotuen, työttömyysturvan ja yleisen asumistuen ratkaisut 2008–2019

6 Kelan etuuksiin esitettyjä muutoksia

Talousarvioesityksessä vuodelle 2019 esitetään mm. seuraavia muutoksia Kelan etuuksiin:

- Kansaneläkeindeksi
  - Kansaneläke- ja kuluttajahintaindeksi -sidonnaisten etuuksien indeksikorotukset jätetään tekemättä vuosina 2017–2019 (ei koske perustoimeentulotukea). Tämän lisäksi vuonna 2017 tehtiin 0,85 prosentin tasasuuruinen vähennys kansaneläkeindeksiin sidottuihin etuuksiin sekä lapsilisiin. Vähennys tulee kasvattamaan toimeentulotukimenoja. Vuonna 2019 indeksijäädytys pienentää Kelan etuuskuluja noin 55 milj. euroa. Kyseisessä summassa on huomioitu jäädytyksen vaikutukset perustoimeentulotukimenojen kasvuna.
- Takuueläke
  - Takuueläkkeiden korottamiseen kohdistetaan 10 milj. euroa. Takuueläkkeisiin tehdään noin 9 e/kk tasokorotus. Samalla takuueläkkeen kanssa korotetaan eläketuki, nuorten kuntoutusraha ja ammatillisen kuntoutuksen vähimmäismääräinen päiväraha. Korotus vähentää eläkkeensaajan asumistuen ja toimeentulotuen tarvetta.
- Eläketuki
  - Eläketuen saajien piiriä ehdotetaan laajennettavaksi 1. lokakuuta 2019 alkaen. Laajennus kasvattaa eläketuen ja eläkkeensaajan asumistuen kuluja, mutta pienentää työmarkkinatuen, yleisen asumistuen ja perustoimeentulotuen kuluja. Nettovaikutus etuuskuluihin on pieni.
- Sairausvakuutuksen päivärahat ja lapsiperheet
  - Vähimmäismääräisiä päivärahoja korotetaan työmarkkinatukea vastaavalle tasolle. Tämä tarkoittaa 3,22 euron korotusta/päivä. Korotus kasvattaa päivärahakuluja noin 10,7 milj. euroa. Valtion rahoittamien kulujen osuus kasvaa noin 20,4 milj. euroa ja vakuutusmaksuilla rahoitettavien osuus pienenee noin 9,7 milj. euroa.
  - Monimuotoiset perheet
    - Adoptioperheiden adoptiotuen tarkistamiseen osoitetaan 0,3 miljoonan euron määrärahalisäys.
    - Adoptiovanhemman vanhempainrahakausi pidennetään 233 arkipäivään. Vanhempainrahaoikeus myönnetään kaikille, jotka adoptoivat alle 18-vuotiaan lapsen oman perheensä ulkopuolelta.
    - Lapsesta yksin huolehtivalle äidille myönnetään oikeus isyysrahaa vastaaviin vanhempainpäivärahapäiviin. Myös lapsen yksin adoptoivalle ja lapsestaan yksin huolehtivalle äidille myönnetään sama oikeus.
    - Monikkoperheiden isille myönnetään isyysraha pidennettynä.

- Lisäksi sairausvakuutuslakia muutetaan siten, että kunnallisen tai maakunnallisen luottamustoimen hoitamista ei pidetä ansiotyönä, joka aiheuttaa vanhempainpäivärahan maksamisen vähimmäismääräisenä. Muutos ei koske päätoimisia tai osa-aikaisia luottamustoimia. Muutoksella ei ole merkittäviä kustannusvaikutuksia.
- Sairauspäivärahan 55 päivän omavastuun poisto kasvattaa sairauspäivärahan kuluja noin 8,1 milj. euroa, mutta pienentää yleisen asumistuen ja perustoimeentulotuen tarvetta yhteensä noin 3,7 milj. euroa.

- Lääkekorvaukset
  - Lääkkeiden vuosiomavastuurajan alentaminen 33 eurolla kasvattaa korvausmenoa noin 11 milj. euroa, josta valtion osuus on noin 5 milj. euroa.
- Työttömyysturva
  - Aktiivimallin edellyttämään aktiivisuuteen tehdään täsmennyksiä.
- Opintoetuudet
  - Toisen asteen opiskelijoille otetaan käyttöön oppimateriaalilisä. Toisen asteen suorittamisesta aiheutuvien koulutusten kustannusten kattamiseen tarkoitettu lisä kohdistetaan opintorahan vähävaraisuus-korotukseen oikeutetulle alle 20-vuotiaille ammatillisen koulutuksen tai lukiokoulutuksen opiskelijoille. Lisän suuruus tulee olemaan n. 47 euroa/kk.
  - Opintotuki- ja koulumatkatukioikeutta laajennetaan koskemaan oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusasteen opintoja myös muualla kuin kansanopistoissa.
- YTHS
  - Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestäminen on tarkoitus siirtää vuodesta 2021 alkaen Kansaneläkelaitoksen tehtäväksi. Ylioppilaiden terveydenhuoltosäätiö (YTHS) toimisi valtakunnallisena palvelujen tuottajana ja samalla sen toiminta laajenisi kattamaan myös ammattikorkeakouluopiskelijat. Muutokseen varaudutaan jo vuoden 2019 aikana.
- NEET-kuntoutus
  - Ammatillista kuntoutusta esitetään laajennettavaksi koskemaan ns. NEET-nuoria (Not in Employment, Education or Training). Esitys lisäisi kuntoutusmenoja noin 3,2 milj. euroa ja kuntoutusrahamenoja noin 5 milj. euroa vuonna 2019. Lisäksi matkakorvausmenot kasvaisivat noin 0,3 milj. euroa ja toimeentulotuki ja Kelan työttömyysturvamenot vähenisivät yhteensä noin 3 milj. euroa.

7. Kelalle maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta aiheutuvat kustannukset

Maakunta- ja sote-uudistuksella on merkittävä vaikutus Kelan toimintaan koko suunnittelukaudella. Kelan roolit maakuntauudistuksessa ovat valinnanvapauden tiedonhallintapalvelujen rakentaminen Kanta-palvelujen yhteyteen, valtakunnallisen maksuliikenteen hoitaminen ja etuuksien maksaminen. Tiedonhallintapalvelujen avulla hallitaan esimerkiksi palvelutuottajan ja maakunnan välisiä sopimuksia sekä tietoja siitä, minkä palvelutuottajan asiakas on valinnut. Kelan tehtäväksi tulee palvelutuottajille maksettavien korvausten laskenta ja maksujen välittäminen maakunnilta palvelutuottajille. Kela maksaa asiakkaille etuuden kuten tähänkin saakka. Lähivuosina tarkentuu, millaisia muutoksia sote-uudistus tuo voimassaoleviin etuuksiin. Valinnanvapauden pilotit käynnistyvät syksyllä 2018. Kela rakentaa valinnanvapauspiloteille tiedonhallintapalvelut, tarjoaa kansallista neuvontaa valinnanvapaudesta ja tarjoaa tietopalveluja. Kelan tehtäväksi on suunniteltu myös muita uusia rooleja ja tehtäviä sote-uudistuksessa.

Sote-tiedon laajaan hyödyntämiseen liittyen ohjelmakokonaisuudessa tullaan toteuttamaan yhtenäisen data-alustan kautta tiedontuotannon prosessien uudistamista ja haetaan tiedon hyödyntämistä laajasti tulevaisuudessa useiden asiakkaiden (maakunnat, valtionhallinto ym.) näkökulmasta. Kela on mukana tässä työssä, joka on käynnistymässä ja kestää toteutuessaan useita vuosia.

Kanta-palvelut mahdollistavat sosiaali- ja terveydenhuollon integraation ja tietojen hyödyntämisen nykyistä monipuolisemmin sitä mukaa, kun lainvalmistelu etenee. Lisäksi palvelujen sisältöä ja käytettävyyttä kehitetään saadun palautteen pohjalta edelleen. Tarvittavaa asiakastietolain muutosta valmistellaan parhaillaan sosiaali- ja terveysministeriössä. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen toissijaista käyttöä tutkimuksessa ja päätöksenteon tukena edistetään, ja tähän liittyvä hallituksen esitys on parhaillaan eduskuntakäsittelyssä. Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston ensimmäiset käyttöönotot ovat käynnistyneet keväällä 2018, ne etenevät suunnittelukaudella vaiheittain. Valtakunnallisten Kanta-palvelujen rakentaminen on mahdollistanut yhtäläisten perustason ICT-palvelujen käyttöönoton koko maassa asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta. Palvelut edistävät tiedon liikkumista niin yksityisen ja julkisen palvelutuotannon kuin palveluntuottajien ja niiden asiakkaiden välillä.

Lisäresursseja edellyttää myös prosessien ja sisällön suunnittelu, johon Kelalla olemassa olevana organisaationa on mahdollisuus panostaa siirtymävaiheessa ja uudistusta suunniteltaessa. Kela on esittänyt, että se voisi ottaa kuormaa pois maakunnilta ja ottaa roolin kansalaisten geneerisessä ohjauksessa ja neuvonnassa menemättä sosiaali- ja terveydenhuollon prosesseihin.

Edellä mainitut lisätehtävät tulevat kasvattamaan Kelan työmäärää, ja niistä aiheutuviin lisäkustannuksiin sekä niiden edellyttämään rahoitustarpeeseen tulee löytyä pysyvä ratkaisu jo hyvissä ajoin ennen toimeenpanon aloittamista. Myös Kanta-palvelujen palvelutuotannon rahoituksen jatkuvuuden turvaaminen on välttämätöntä. Tämän palvelukokonaisuuden rahoitus tulisi turvata osoittamalla Kelalle palvelujen tuottajana suoraan niiden ylläpitoon tarvittava rahoitus.

8. Lopuksi

Kela korostaa lausunnossaan erityisesti seuraavia asioita suunnittelukaudella 2019–2022:

- Kelan toimintakulujen rahoitus on turvattava, jotta Kela kykenee ylläpitämään lainsäädännön edellyttämän palvelutason. Esimerkiksi perustoimeentulotuen toimeenpanon vaatima määrärahojen taso on huomioitava Kelan toimintakuluissa kokonaisuudessaan.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittäminen ja lainmuutokset edellyttävät myös Kanta-tietojärjestelmäpalvelujen jatkuvaa kehittämistä. Kela katsoo, että ainakin osa kansallisesta infrastruktuurin ylläpidosta tulisi jatkossa rahoittaa suoraan valtion talousarvion kautta. Tällä tarkoitetaan palveluja, joille ei löydy muuta selkeää rahoittajaa. Kanta-palvelujen kehittämiseen liittyy jatkossa laajasti myös rakenneriippumaton sote-tiedon hyödyntämisen kokonaisuus, jonka rahoitus tulee varmistaa.
- Jotta merkittävät lainmuutokset pystytään toimeenpanemaan onnistuneesti, Kela tarvitsee muutoksen suuruudesta riippuen 6–36 kuukauden mittaisen ajan muutosten toteuttamiseen.
- Lainsäädäntöön perustuvien uusien tehtävien osalta rahoitus tulisi varmistaa lainsäädännön kautta.

Pääjohtaja Elli Aaltonen

Johdon tukiyksikön johtaja ja talousjohtaja Kai Ollikainen